

ВІЛ/СНІД» (втратив чинність 5 жовтня 2014 року). Наразі Порядок організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі (затверджений Наказом Мініюсту та МОЗ України від 15 серпня 2014 р.) подібного обов'язку не передбачає, лише зазначаючи, що «при проведенні первинного медичного огляду, повного медичного обстеження в дільниці карантину діагностики та розподілу, профілактичного медичного огляду, направленні до лікарняного закладу із засудженими проводиться співбесіда з питань профілактики інфекційних захворювань, у тому числі ВІЛ/СНІДу, та пропонується проведення тестування на ВІЛ-інфекцію за згодою засудженого. Перед та після проведення добровільного тестування на ВІЛ проводиться консультування відповідно до Порядку добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію, затвердженого наказом МОЗ України від 19 серпня 2005 року № 415». Отже пенітенціарна служба підкреслює добровільність проходження медичного огляду засудженими на ВІЛ-інфекцію. Відтак проведення відповідного тестування без згоди засудженого буде визнано порушенням його прав, навіть не дивлячись на наявність так званих супутніх захворювань, що можуть з високою вірогідністю свідчити про захворюваність на ВІЛ/СНІД. В той же час більшість таких супутніх захворювань, приміром туберкульоз, є підставою для окремого застосування заходів примусового лікування, згода засудженого на які не потребується, оскільки вони можуть становити небезпеку для здоров'я інших осіб. Фактично може бути здійснене примусове лікування СНІДу при наявності заборони примусового лікування такого хворого. Як очевидно, наявні деякі протиріччя щодо механізму здійснення лікування ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД засуджених, які потребують урегулювання або шляхом удосконалення цього механізму, або шляхом відміни примусового порядку застосування лікування ВІЛ/СНІДу.

Проблеми кримінально-правового забезпечення боротьби з посяганнями на психіку людини

Киренко С.Г., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС

Питання боротьби з посяганнями на психіку людини є дуже важливими, оскільки негативний вплив на неї не тільки спричиняє значну шкоду нормальному психічному стану людини, в ряді випадків призводить до так званих «психосоматичних хвороб», коли на ґрунті психічних аномалій страждає і її фізичне здоров'я, а й здатний штовхнути особу на шлях порушення закону. У цьому ракурсі корисним є вивчення досвіду різноманітних тоталітарних сект та терористичних організацій, для яких характерне широке використання з боку керівництва відверто кримінальних за змістом заходів психічного впливу щодо своїх послідовників, які викликають деформацію свідомості останніх та перетворення їх на слухняних виконавців своєї волі (тобто всляке порушення гарантованих як міжнародною спільнотою, так і окремими державами прав і свобод людини). Це яскраво підтверджує необхідність всебічного кримінально-правового забезпечення боротьби з різноманітними посяганнями на психіку людини. На жаль, доводиться констатувати, що чинне кримінальне законодавство України не приділяє належної уваги цьому важливому питанню. Аналізуючи КК України, можна побачити, що злочинний вплив на психіку людини головним чином пов'язується у ньому з різноманітними погрозами (ст.ст. 129, 152, 153, 186,

187, 189, 280, 345, 346 та ін.), тобто мова так чи інакше йде про залякування, адресатами якого є безпосередньо потерпілий, а також (як, наприклад, у ст. 147 КК України) інші особи, яких таким чином змушують до певної поведінки. Проте, погрозою вчинення якогось діяння негативний вплив на психіку людини не вичерпується і тому необхідно розробити заходи ефективної комплексної кримінально-правової протидії такому суспільно небезпечному явищу як психічне насильство.

Аналізуючи способи психічного насильства, потрібно відмітити, що їх можна поділити на дві групи. До першої групи відносяться способи, які спрямовані на свідоме сприйняття потерпілим відповідної небезпеки (тобто вони діють, в першу чергу, на свідомість людини), а саме – залякування потерпілого, які, в залежності від спрямованості відповідних дій, можуть мати вигляд: 1) погрози вчиненням певних діянь з метою змусити потерпілого або інших осіб діяти в інтересах винного (про такі випадки переважно і говорить КК України); 2) залякування потерпілого, яке спричинило йому фізичну або психічну шкоду (наприклад, у випадках тяжкого тілесного ушкодження чи вбивства). До другої групи відносяться способи психічного насильства, для яких характерне втручання не тільки у свідомість, а й у підсвідомість людини (і які, на жаль, як правило, знаходяться поза сферою посиленої уваги кримінального законодавства). Сюди відносяться методи психічного впливу (т. зв. «психічного маніпулювання» - прихованого управління особою), які застосовуються у даному випадку саме зі злочинними, «кримінальними» (а не з будь-якими іншими) цілями: гіпноз (стан специфічного сну або звуженої свідомості з повним відключенням критичного сприйняття та підвищеною чутливістю до зовнішнього навіювання); навіювання (передача інформації з впровадженням закладених в ній ідей без будь-якої критичної оцінки та логічної переробки того, що пропонується); нейролінгвістичне програмування, яке базується на використанні слів, образів, інтонацій та ін. моментів з метою встановлення тісного контакту з іншою людиною на несвідомому рівні і спрямування її мислення та поведінки у потрібному напрямі; технотронні методики управління поведінкою, мисленням та почуттями людини (нижчепорогове аудіовізуальне збудження, електрошок, ультразвук, інфразвук, надвисокочастотне (НВЧ) чи торсіонне випромінювання); зомбіювання (форсована обробка підсвідомості людини, завдяки якій вона губить спрямовуючий контакт зі своїм минулим і програмується на безумовне, притому неусвідомлене підкорення наказам свого «господаря»). В цілому, використання методів психічного маніпулювання переслідує цілі пригнічення волі людини, зниження критичності її мислення, приведення в залежність від маніпулятора (при цьому введення інформації у підсвідомість саме по собі містить реальну загрозу для людини, адже саме підсвідомість керує вегетативною нервовою системою, гормональною системою, харчуванням, сексуальною активністю та ін.). Отже, стратегічною метою відповідних дій є перетворення людини на слухняного виконавця волі маніпулятора, який може штовхнути людину на вчинення будь-якого суспільно небезпечного діяння – вбивства, терористичного акту і т.п. (при цьому вона сама буде вважати, що вчинила це за власною волею).

Таким чином, враховуючи вищевказане, можна зробити висновок, що з метою всебічного кримінально-правового забезпечення боротьби з посяганнями на психіку людини необхідно: 1) встановити кримінальну відповідальність за сам факт застосування до особи методів психічного маніпулювання (кримінального гіпнозу, навіювання та ін.); 2) передбачити у

якості кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак злочину: схильня особи до вчинення суспільно небезпечного діяння, застосування методів психічного маніпулювання щодо неповнолітнього (психіка якого більш відкрита для стороннього впливу, що робить її більш уразливою, порівняно з психікою дорослої людини), двох або більше осіб, вчинене з використанням технічних засобів, організованою групою, злочинною організацією, а також спричинення відповідними діями тяжких наслідків (смерть або самогубство потерпілого, завдання тяжкої шкоди здоров'ю та ін.).

Процесуальний статус адвоката у кримінальному процесі

Степанов О.С., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу НАВС

Ричок Р.В., курсант ННІФПСКМ НАВС

Професійна діяльність захисника є безпосередньою реалізацією конституційного права на захист, що є невід'ємною частиною кримінального процесу. Саме тому надзвичайно важлива роль у діяльності із захисту конституційних прав належить адвокату.

Метою наукового дослідження є процесуальний статус адвоката під час забезпечення захисту сторін у кримінальному провадженні.

Низка українських вчених займалися науковою діяльністю з питань організації адвокатури і здебільшого діяльності адвоката у кримінальному процесі ще до прийняття нового КПК 2012 року. Це було висвітлено в працях Т.В. Варфоломєєвої, М.В. Костицького, Д.П. Письменного, В.О. Попелюшка, С.М. Стахівського, Л.Д. Удалової та інших, але у зв'язку із законодавчими змінами кримінального процесуального законодавства виникає ряд дискусійних питань, що потребують подальшого дослідження.

Чинний кримінальний процесуальний кодекс нового зразка суттєво збільшує повноваження сторони захисту у відстоюванні прав підозрюваних та обвинувачуваних під час кримінального провадження, що у свою чергу, значно сприятиме реалізації принципу змагальності. В поєднанні з розширенням цих можливостей виникає ціла низка проблем і запитань, яких раніше у кримінальному процесі України не існувало.

Чинний КПК не визначає ряд окремих статей, котрі б чітко передбачали права адвоката та механізм їх реалізації. Для прикладу, механізм щодо обов'язку будь-якої особи надати адвокату на його вимогу річ, яку б він міг використати як доказ у кримінальному провадженні є цілком невизначеним, до того ж реалізувати право на витребування речей та документів захиснику надається виключно слідчим суддею. Також неодмінно треба врахувати, що захисник має право отримати на свій запит лише копії документів, які відповідно до ч. 3 ст. 99 КПК не вважаються доказами, та отримувати від осіб пояснення (а не показання), які також не є джерелом доказів (ч. 8 ст. 95 КПК), а це як наслідок виключає задекларовану в тому ж таки КПК можливість отримання ним висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок.

Захист може збирати та надавати докази нарівні з обвинуваченням при цьому дії слідчого по збору доказів чітко відрегульовані, а сторона захисту не має відповідних юридичних механізмів реалізації наданого права, що може бути підставою для визнання наданих доказів такими, що не мають ніякого процесуального значення.

Варто нагадати, що при збиранні доказів захисник може тільки ініціювати